

Спадчына Максіма Танка як крыніца нацыянальнага адраджэння

Адамовіч, Г.Я. Спадчына Максіма Танка як крыніца нацыянальнага адраджэння / Г. Я. Адамовіч // Максім Танк у дыялогу славянскіх літаратур: традыцыі, наватарства, нацыянальная адметнасць : матэрыялы Міжнар. навук. канф. (17–18 верас. 2012 г.) / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ. – Мінск : Права і эканоміка, 2012. – С. 61–68.

Англіійскі філосаф XVIII ст. Джордж Берклі звязваў існаванне рэчаў з магчымасцю іх успрыняцця. “Быць”, паводле Берклі, значыць “быць ва ўспрыманні”. Гэта думка англійскага філосафа можа быць слушна выкарыстана ў наш час. Калі літаратура незапатрабаваная ў грамадстве, калі імёнаў, твораў, сюжэтаў, вобразаў класічнай літаратуры “няма ва ўспрыманні”, значыць, іх няма. Няма Дастаеўскага і Талстога. Няма Шэкспіра і Сервантэса. Няма Купалы і Коласа. Гэтаксама як няма і Максіма Танка. Калі адсутнасць класічнай літаратурнай спадчыны працягнуць на пэўны час у будучае, значыць як і не было. Не было зусім. Але ж пісаў некалі У.Караткевіч, і яго словы гучаць сёння гэтаксама актуальна, як і дзесяцігоддзі назад, што «не можа паўнакроўна жыць літаратура без Шэкспіра, Дантэ, Гётэ, якія гучаць на яе мове» [9, с. 7].

Таму галоўная ідэя майго выступлення заключаецца ў тым, што, першае, мастацкая творчасць Максіма Танка стваралася на гуманістычных традыцыях, з якіх вырастала і якія замацоўвала літаратура адраджэння. Па-другое, творчасць Максіма Танка адыграла значную ролю ва ўзбагачэнні нацыянальнай літаратуры і мастацтва, у пашырэнні гуманістычных ідэалаў класічнай літаратуры ў часы т.зв. “пятай хвалі” нацыянальнага адраджэння – у 1990-я гг. І трэціе, вартга мець на ўвазе будучае – будучыя перспектывы выкарыстання спадчыны Максіма Танка дзеля адраджэння нацыянальных традыцый, беларускай спадчыны, каранёў класічнага мінулага ў наступных пакаленнях.

Бо калі класіку, калі літаратуру не будуць чытаць у школах, не будуць арыентаваць на яе традыцыі маладыя пакаленні, значыць, яе не будзе ў свядомасці. Калі яна не будзе ў свядомасці, ва ўражаннях, у жыццёвай практыцы чалавека, значыць, яна не існуе, па сутнасці, не існавала, яе ўвогуле магла і не быць... З класікай мы губляем не толькі і не столькі мінулае, спадчыну творцы, непараўторны свет, свет чалавека, творцы. Мы губляем будучае. Будучага чалавека, які будзе вучыцца бачыць і разумець, глядзець і ўсведамляць... Ці не ў гэтым заключаецца асаблівая місія, прызначэнне літаратурнай класікі, якая дазваляе разумець і асэнсоўваць тое, што чалавек бачыць у звычайным жыцці, у штодзённых клопатах?! Класічная формула гэтай непараўнана вялікай ролі літаратуры ў справе пазнання, разумення, выяўлення сутнасці чалавека і свету дадзена майстрам вострага

бачання і трапнага выразу – Шэрлакам Холмсам: “Я вижу это, я делаю выводы <...>Вы смотрите, но вы не наблюдаете, а это большая разница” [4, с.48–49]...

“Усеагульная сытасць і хуткасць руху неўзабаве будуць дасягнуты, але далей што? – пытаўся вядомы вучоны Дз.С. Ліхачоў. І адказваў: – Развіццё культуры! А мы скарачаем культуру, скарачаем выкладанне гуманітарных навук у школе” [5, с. 275].

У гэтых словах слыннага вучонага-гуманіста сканцэнтравана вялікая праблема, якая дыскутавалася не адно дзесяцігоддзе: праблема фізікаў і лірыкаў. Толькі раней адказ гучаў так: і фізікі, і лірыкі. Сёння прыярытэты відавочна аддазены не ў бок лірыкаў. Лірыка, літаратура паступова і проста выцясняецца з ужытку, з таго пярэдняга краю, на якім ідзе фарміраванне чалавека, асобы, будучыні.

Новыя тэхналогіі, інфармацыйнае грамадства, “трэцяя”, віртуальная, рэальнасць пераступілі дарогу “другой”, мастацкай рэальнасці, другому чалавеку – чалавеку культуры, чалавеку гуманнаму. Адраджэнска-асветніцкая парадыгма грамадска-палітычнага жыцця, якая пазначыла “пятую ‘хвалю’” нацыянальнага адраджэння, пераступіла месца класіцыскай парадыгме.

Заснаваная на гуманістычных традыцыях, творчасць Максіма Танка была адной з крыніц нацыянальнага адраджэння ў 1990-я гг. і можа стаць асновай для будучага адраджэння. Творчасць Максіма Танка была гарнілам, у якім выцалаліся асветніцка-гуманістычныя ідэалы, што пашырыліся ў літаратуры пасцідзятнікаў, у часы нацыянальнага адраджэння 1990-х гг. Яна стала адной з асноў гэтага перыяду ў развіцці нацыянальнай літаратуры і мастацтва, у развіцці грамадскай думкі ў Беларусі.

Разам з тым спадчына Максіма Танка, калі яна не будзе выкрэслена з грамадскага жыцця, з навучальнага працэсу ў ВНУ і сярэдніх агульнаадукацыйных установах, калі выдадзеныя 13 тамоў Збору твораў пісьменніка не будуць спісаны з паліц бібліятэк, тады ёсць магчымасць, што, перажыўшы некаторы час, гэта спадчына будзе надалей запатрабавана і якраз у нацыянальных інтарэсах грамадства, у прыватных пошуках чалавека, беларуса. Таму акрэслім тыя аспекты творчай спадчыны Максіма Танка, якія адпавядаюць гуманістычнай парадыгме чалавека і свету, яе рэнесанснай, адраджэнскай скіраванасці.

Найперш гуманісты Адраджэння, паводле трапнага азначэння Энгельса, – гэта тытаны “па сіле духу, страсці і характару, па шматбаковасці і вучонасці” [12, с. 346]. Тытанам быў і Максім Танк, адзін псеўданім якога ўжо засяроджваў увагу на нечым рашучым, магутным, тытанічным. Пра “цяжкі” псеўданім пісьменніка, які «часта знаходзіўся і “на плаву”, і ў палёце»», пісаў В. Жыбуль, – “...за сваё жыццё ён аб’ездзіў калі не ўвесь свет, дык прынамсі яго палову,” – піша надалей беларускі літаратуразнавец. “Нават няпоўны

пералік краін, якія наведаў М. Танк, уражае: Польшча, Чэхія, Славакія, Балгарыя, Югаславія (Сербія), Румынія, Грэцыя, Італія, Швецыя, Нідэрланды, Францыя, Кітай, Кіпр, ЗША, Чылі... І гэта калі не казаць пра рэспублікі тагачаснага СССР” [3, с. 33].

Так, паэт шмат вандраваў. Вандравалі Уільям Шэкспір і Мігэль дэ Сервантэс, Франсуа Рабле і Мікола Гусоўскі, Жаашэн дзю Бэле і Францыск Скарына... “Карысць вандравання ў адносінах *saviorvivre* (умення жыць), – пісаў Л. Стэрн у “Сентыментальным падарожжы па Францыі і Італіі”, – заключаецца ў тым, што яно дазваляе ўбачыць вялікае мноства людзей і звычаяў, яно вучыць нас узаемнай цяпрлівасці, а ўзаемная цяпрлівасць ... вучыць нас узаемнай любові” [10, с. 17].

Максім Танк уражаны не толькі краявідамі Фінляндыі, гэта зямля багатая культурнымі нетрамі: “Мне спадабалася зямля Суомі / У шуме сосен, вадаспадаў гROME... / Я чую звон тваіх, Суомі, струнаў, / Я чую голас незабыўных рунаў” [11, с. 257]. Можна без перабольшвання сказаць, што паэт большы, чым географ, – ён не толькі дазваляе ўбачыць свет навокал, ён дае магчымаць палюбіць яго, спазнаць яго тэмпы, зазірнуць углыб нябачанага вачыма. “Танцуюць хлопцы “Збуйніцкі” танец, / Скачуць з дзяўчатамі цераз касцёр... / Божа! Хаця сэрца не згарэла! / Жывая! Чую гуральскі смех!.. / Святлее неба. Пара снітання. / Бывай, карпацкі чароўны кут!.. / І мне здаецца: са слёз расстання. Марское вока паўстала тут” (“Над возерам Марское вока”) [11, с. 256]. Таму паэт большы, чым этнограф, які вывучае народы і лад іх жыцця. У паэзіі Максіма Танка айсбергі – гэта не толькі “алмазы / Палярнага ззяння”. Яго айсбергі – гэта сны, якія сняцца грэнландскім кітам. Гэта помчкі, што маўкліва паўсталі “шхунам разбітым” [11, с. 259]. Таму што паэт глядзіць не толькі вачыма, ён бачыць унутраным зрокам, пранікаючы ў самую сутнасць рэчаў і з’яў. Таму паэт большы, чым прыродазнавец. І не толькі “поэт в России больше, чем поэт”, як сцвярджаў Я. Еўтушэнка, але ў любыя часы вернай застаецца гэтая формула.

Што бачыць чалавек, калі глядзіць на рэчку? Ён бачыць проста рэчку. Калі глядзіць на лес – бачыць проста лес. Калі глядзіць на неба – бачыць толькі неба. Калі глядзіць паэт – ён бачыць не проста рэчку. Для яго яна зіхаціць усімі сваімі фарбамі. У ёй адбіваецца сінь неба, лясныя бары. Гэта не проста рэчка ці возера – “Ўсё бачыш родныя дарогі, / Сінь Нарачы, Беразіну...” [11, с. 84], і “бурлівая Нарач мая” [11, с. 365]... Калі паэт уваходзіць у лес, то для яго гэта асобная краіна, якая мае сваю гісторыю... І гэта не проста лясы і бары – тут “адпачывалі партызаны” [11, с. 84]... Калі ён чуе беларускую мову, яна адгукаецца яму песняй бабулі, калыханкай маці, гаспадарскім клопатам бацькі... Гэта не проста край, дзе жывуць людзі. Тут гавораць на роднай мове паэта, якая паўстала “з легендаў і казак былых пакаленняў” [11, с. 85].

Шмат што можа сказаць паэт пра свой край, узяўшы яго ў свае далоні, абгарнуўшы сваёй цёплынёй, наталіўшы любоўю свайго сэрца. Цэлы сусвет

разгорнуты перад чалавекам. Формула чалавецтва, выведзеная Максімам Танкам, – гэта формула агульнага ў непаўторным, адзінства ў шматстайнасці, формула любові, увагі, павагі да людзей, іх звычаяў, іх паўсядзённага існавання.

Падарожжы па свеце ўзбагацілі мастацкі свет Максіма Танка, надаўшы яго ландшафтам абрысы тых краёў, дзе пабываў паэт, і дапамаглі адбудаваць тую вертыкаль, “Вавілонскую вежу”, што паводле Васіля Розанава, вертыкальна ідзе ў зямлю, і ўзыходзіць у неба, “Вавілонскую вежу”, у пабудове якой чалавек «выражае мысль свою и вечную человеческую: от земли и «я» восходит к Богу и вечности» [7, с. 20], а ў інтэрпрэтацыі Максіма Танка “каб дасягнуць/ Да вышыні нябёс, / Да вышыні / Палёту сваіх мар” (верш “Вавілонская вежа”) [11, с. 367].

Ці не ўсё гэта можа быць адкінута, незапатрабавана разам з класікай? Разам з літаратурай, якая надае словы, агучвае пачуцці, дазваляе чалавеку зразумець, адкуль ён, што мае у сваёй памяці, што мусіць захаваць, каб перадаць наступным пакаленням.

Паўторам формулу Энгельса: Адраджэнне – гэта “эпоха, якая мела патрэбу ў тытанах і якая нарадзіла тытанаў па сіле духу, страсці і характару, па шматбаковасці і вучонасці”. Так, у санетах І. Шэкспіра (а іх у шэкспіраўскім каноне 154 санеты) згадваюцца 18 навук і рамёстваў: мараплаванне і паляванне, анатомія і фізіялогія, юрыспрудэнцыя і ваенная справа... “і недарэк-мастацтвазнаўцаў з імі”... Адраджэнскі тытанізм праяўляецца і ва ўменні спалучыць розныя віды працы, розныя віды мастацтва і навукі, тэрміналогію і метадалогію розных відаў чалавечай дзейнасці. Колькі старажытных промыслаў і рамёстваў, колькі навук і мастацтваў, колькі з’яў навукова-тэхнічнага прагрэсу прыцягнула ўвагу Максіма Танка? Думаецца, што тут патрэбна вялікае даследаванне. Але працягваюць увагу паэтычныя радкі класіка: “Вядомы антраполог / Па знойдзеным у саркафаге чэрапе / Стварыў партрэт цара...” [11, с. 433]. “Усё жыццё / Чорт-нумізмат збіраў / Дукаты, драхмы, / Шылінгі, дынары...” [11, с. 446].

Максім Танк выступае вучнем і годным прадаўжальнікам традыцый Дантэ, Петраркі, выдатных гуманістаў, класікаў Адраджэння і іх нашчадкаў. Так, у еўрапейскіх паэтаў звычайна паэтызуецца, ідэалізуецца іншая, “чужая” жанчына. Беатрычэ, якую ўслаўляў Дантэ, была замужам за фларэнтыйскім дваранінам. Лаура, якой Петрарка прысвяціў два цыклы “Кнігі песень”, была жонкай двараніна дэ Ноў у Авіньёне, але менавіта яе дабраслаўляе ў сваіх санетах і іншых вершах італьянскі гуманіст.

Гэтую ж велічную, неўміручую – “класічную” – традыцыю ўзнаўляе Танк у сваіх вершах. Паэт звяртаецца і паэтызуе тую, што стала яго жонкай. Верш “Ах, як дрэнна стаяць пад дажджом...” паэт напісаў пад час спектакля, які ён глядзеў у Маскве ў маі 1965 г. “У антракце напісаў верш, які перасылаю Табе... Верш гэты навеяны дажджом, які ішоў той вечар”. У сваім пісьме Максім Танк называе жонку не толькі з вялікай закаханасцю ў яе “дарагая

мая Любаша”, але і з вялікай літары – Ты: “Хацеў Табе пазваніць... Перасылаю Табе... Прашу Цябе”! [6, с. 60], як і ў іншых сваіх лістах да яе. Паэт прасочвае сувязі імя каханай з іншымі імёнамі-назвамі: “Вазьмі хоць бы слова “Любоў”... Любоў мая, Любачка, Любка...” [11, с. 378].

Менавіта гэтым падкрэсліваннем, можна сказаць, Максім Танк уносіць сваю жонку-каханую на тыя вяршыні, дзе знаходзіліся Беатрычэ Дантэ, Лаура Петраркі – на нябёсах, у Раю. Беатрычэ, выступаючы ўвасабленнем Боскага адкрыцця, адчыняе перад Дантэ вяршыні Раю. Зямная каханая вядзе паэта да Бога. Петрарка параўноўвае абодвух: Ісуса Хрыста і Лаўру, бо зямная жанчына абагаўляецца, гэтаксама як Бог прымае абрысы зямнога чалавека. Гэта “вертыкаль”-паралель была ўласціва паэтыцы Адраджэння, яна ж пераствараецца і ў вобразах санета Петраркі: “Не Риму, а смиренной Иудее / Доверил чудо своего рожденья, / Столь сладостным ему смирение было... / И в наши дни он скромное селенье / Избрал, чтоб в нем, красою пламенея, / Возникла ты, прелестное светило” [7, с. 10].

Звяртаючыся да Бога, звычайна пішуць з вялікай літары: “Ты”. “Ты” з вялікай літары ў Танка выступае сімвалічным паруганнем каханай, зямной жанчыны з Богам. Беларускі паэт уваскрасіў у сваіх лістах, у вершах паэтыку еўрапейскага Адраджэння: зямная жанчына – жонка паэта – абагаўляецца самім зваротам да яе мужа, паэта: “Ты”, “Табе”, “Тваё”, “Цябе”... [6, с. 58–67]. Як Дантэ і Петрарка, Максім Танк таксама ідзе сцяжынамі сваіх успамінаў. Але ў адрозненне ад гуманістаў Адраджэння ён бачыць сваю каханую не на нябёсах, а на зямлі, там, дзе ўсяго прыгажэй, дзякуючы прысутнасці той, каго кахае паэт: “У мёрзлым віленскім пакойчыку... – Глянь, Лю, мароз крапчае хіба, / Замаляваў акно малюнкамі...” [11, с. 76].

У творах Максіма Танка пераствараецца своеасаблівы алгарытм паэтызацыі, гераізацыі, ідэалізацыі, кананізацыі і ў пэўным сэнсе міфалагізацыі рэальнай жанчыны [1, с. 72–81]. Максім Танк абагаўляе зямную жанчыну – багіня паэта рэальная, зямная. “Цябе даўно назвалі б / Славутыя паэты / Бягіняй, чараўніцай, Афеліяй, Джульетай” [10, с. 65]. Гэта з ёй ён дамаўляецца “быць... неразлучнымі заўсёды” [11, с. 76]. Гэта яна, грахаводніца дзеўка Анна была аддадзена “на споведзь агню святога: / Агню за тое, што ўсіх чмурыла / Сваёй пякельнай прыгажосцю” [11, с. 54]. Але калі запалаў “высокі касцёр”, убачылі людзі “дзіва дзіўнае”: “Агонь, цалуючы, абдымае / Сваёй ахвяры і стан, і грудзі / І застывае гатыцкім храмам...”. Паэт-класік узнаўляе ў вершы “Готыка “Святой Анны” класічны алгарытм: гістарычная рэалія паэтызуецца (ствараецца легенда пра спаленне вядзьмаркі-чараўніцы), вобраз гераізуецца і ідэалізуецца (“нават ката змагла сурочыць... / Бо намагаўся яе сцяць тройчы / І тройчы выпала з рук сякера”), кананізуецца (“І вусны шэпчуць: “Святая Анна!..”), міфалагізуецца (імя зямной жанчыны становіцца назвай каталіцкага сабора). Міфалагізацыя гераіні адбываецца таксама праз імя, якое належыць і антычнаму міфу, і біблейскай традыцыі: Галатэя, Ева, Марыя... Гэта пад ногі Маі, што

таньчыць свой незабыўны танец, кідаюць глядачы не толькі кветкі, але і свае сэрцы [11, с. 38]. Гэта ад яе вачэй няма ўратавання, бо яны “гараць за сонца гарачэй” [11, с. 16]. Углядаючыся ў жанчыну, паэт бачыць яе зямную і разам з тым незямную прыгажосць. “Але непераможна золак ранні / Над галавой тваёй гарыць, як німб” [11, с. 50].

Паэт здольны ўбачыць у зямным – незямное, у звычайнай жанчыне – прыгажосць найвыдатнейшых прыгажунь свету. Вобраз жанчыны, успрыманне яе прыгажосці ўзгадавана не толькі праніклівацю творчага таленту Максіма Танка, яго мастакоўскім гарэннем. Яго бачанне жанчыны ўзбагачаецца таксама тым, што яно падказана паэтамі-класікамі, яно азорана ўспрыманнем жанчыны выдатнейшымі мастакамі свету. Менавіта сусветная класіка дапамагае заўважыць і ўзнавіць непаўторнасць і разнастайнасць прыгажосці, яе асаблівыя прыкметы, яе асаблівае квітненне. Таму паэту не трэба піць віскі, донжуаніць, кульгаць, быць сляпым... [11, с. 386], як, усміхаючыся, піша Танк пра жаданне некаторых творцаў стаць класікам (верш “Вучань класікаў”). Не трэба ніякіх знешніх праяў. Класікам робіць не знешняе, але глыбока ўнутранае, непадобнае да іншых. І ў гэтым сэнсе Максім Танк выступае вучнем і дастойным прадаўжальнікам традыцый Дантэ, Петраркі і іншых творцаў-класікаў.

Менавіта класіка спрыяе таму, што каханне доўжыцца зноў і зноў, што чалавек не страчвае свайго магутнага пачуцця. Можна сцвярджаць, што веданне класічнай спадчыны дапамагае чалавеку не толькі ўбачыць прыгажосць жанчыны. Яна дапамагае заўважыць шматфарбнасць кахання (“Бачу пурпур твайго смеху, / Сіні колер твайго жалю, / Белы колер твайго сну” [11, с. 57], – піша Максім Танк, наследуючы паэтыку імпрэсіяністаў. Ён здольны адчуць зменлівасць пачуцця ў кожным яго імгненні, раніцай і ўвечары. Яго каханая набывае новыя імёны, і не таму, што лірычны герой мяняе сваю каханку. Новыя імёны – гэта таму, што ў сваёй каханай ён бачыць прыгажосць і Беатрычэ, і донны Анны, і дзяўчыны з Коста Рыкі, і іспанкі з Гранады... Ён глядзіць на яе вачыма спакусніка Дон Хуана, вачыма мастака – “Губыцам Фра Анжэліка мадонну, / Прыкленчыўшы, малюю вобраз твой” [11, с. 50]. Ён успрымае яе, як Пігмаліён успрымаў скульптурную выяву, якая ажыла ад дакранання да яе разца скульптара (верш “Пігмаліён”). Яго зямная каханая, падобна прыгожай Галатэі, ажывае ад яго пацалунка: “І каб тваю зноў ажывіць усмешку, / Я вусны мармуровыя пацалаваў...” (верш “Скульптура” [11, с. 42]).

Менавіта класічная спадчына ўзбагаціла паэта-мастака ўсімі фарбамі вясёлкі, дала яму новую палітру, дзякуючы якой яго малюнак каханай “зайграў” новымі адценнямі, пачуццямі, колерамі. Класічная спадчына дапамагае найбольш выразна выказаць свае пачуцці. Яны такія ж няўлоўныя, хісткія, зменлівыя, як зменлівае надвор’е, як хістаецца сваімі галінкамі вярба па-над ракой. Але гэтая хісткасць і няўлоўнасць базіруюцца на глыбокім пачуцці замілаванасці паэта, на адчуванні сваёй глыбокай еднасці з

жанчынай, якую не толькі сніць герой у сваіх снах, але якую просіць застацца з ім назаўсёды, нават калі скончыцца век зямнога жыцця: “Дамовімся: ты – да мяне, / Я – да цябе і ў снах прыходзіць” [11, с. 76].

Найвышэйшая праява вышынi пачуццяў чалавека, яго адданасці нечаму або некаму – стаць перад ім на калені. Так лірычны герой Максіма Багдановіча ўкленчыў перад каханай, якая павінна нарадзіць дзіця: “Я паняў. Я каленямі стаў / Прад табой...” [2, I, с. 156]. І гэтакі ж рух найвышэйшай адданасці, самай высокай – незямной – ацэнкі прыгажосці зямной жанчыны знаходзім у Максіма Танка: “І ад тваіх вачэй праменьняў... / І кожны стане на калені!” [11, с. 8]. “Прыкленчыўшы” [11, с. 50], малюе сваю мадонну лірычны герой паэта.

Адраджэнская традыцыя ў сусветнай літаратуры – традыцыя высокага гуманізму, звязаная з абагаўленнем зямнога, рэальнага, і гэтаксама як і з адлюстраваннем сыходжання боскага, пазарэальнага – на Зямлю, да людзей. Назавем некаторыя з гэтых праяў:

- тытанічнай, выключнай асобай з’яўляецца сама асоба творцы-дэміурга;
- звычайна пісьменнікі шмат вандравалі, мелі веды з розных галін навукі, мастацтваў, рамёстваў;
- канцэпцыя чалавека ў творчасці гуманістаў – гэта канцэпцыя гармоніі – зямнога і нябеснага, рэальнага і ідэальнага, фізічнага і духоўнага пачаткаў, дзе вышэйшая праява адданасці, любові чалавека вызначаецца ў рэчышчы хрысціянскай традыцыі: каханай бацьца асобай, вартай нябеснага ўратавання, прыроўненай да Боскай сутнасці, таму перад ёй, як перад Маці Божай, “кожны стане на калені”.

Калі ж, магчыма, прыйдзе час, што літаратура, у тым ліку беларуская, або калі перш за ўсё беларуская літаратура будзе пакінута па-за бортам цывілізацыі, па-за межамі грамадскіх, сацыяльных, нацыянальных, дзяржаўных, асабістых запатрабаванняў, тады можна будзе сказаць, што і беларусы, як і чалавечтва ў цэлым, страцілі адзін з выдатнейшых каналаў, па якім чалавечы дух узвышаецца і дасягае да нябёсаў (гэты шлях акрэслены вобразам-сімвалам вавілонскай вежы). Тады можна будзе сказаць, што “распалась сувязь времен” (Шэкспір) і канстатаваць той факт, што чалавек страціў адну з цудоўнейшых магчымасцей судакранання з Боскім, вышэйшым духоўным, жыццядайным пачаткам – так, як Адам на карціне Мікеланджэла імкнуўся да Саваофа, каб атрымаць тое, што прыпадабняе чалавека да Бога: Жыццё, Свабоду, Творчасць. Бо толькі здольнасць быць стваральнікам, дэміургам і яе свабодная рэалізацыя ў жыцці робіць паэта Паэтам, а чалавека – Чалавекам.

Таму Максім Танк з’яўляецца паэтам, чья творчасць і была заснавана на традыцыях гуманізму, і адпавядала парадыгме адраджэння, і была адной з асноў, на якой грунтавалася, выспявала нацыянальнае адраджэнне 1990-х гг. і на якой можа быць наноў адроджана гуманістычная традыцыя класічнай беларускай літаратуры.

Літаратура:

1. Адамовіч, Г.Я. Літаратурная класіка ў параўнальным вывучэнні : дапаможнік / Г.Я. Адамовіч ; Беларус. дзярж. пед. ун-т. – 2-е выд. – Мінск : БДПУ, 2009. – 179 с.
2. Багдановіч, М.А. Поўны збор твораў : у 3 т. / М.А. Багдановіч ; Акад. навук Беларусі, Ін-т літ. ; рэдкал.: В.В. Зуёнак [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1992–1995. – Т. 1 / рэд. А.А. Лойка. – 1992. – 751 с.
3. Жыбуль, В. Адысея Максіма Танка / В. Жыбуль // Род. слова.– 2012.– № 8.– С. 33–34.
4. Конан Дойл, А. Записки о Шерлоке Холмсе. – Минск : Беларусь, 1981. – 334 с.
5. Лихачев, Д.С. Заметки и наблюдения : Из записных книжек разных лет / Д.С. Лихачев. – Л.: Сов. писатель, 1989. – 608 с.
6. Мікуліч, М. Максім Танк: На скразняках стагоддзя. – Мінск : Маст. літ., 1999. – 254 с.
7. Петрарка, Ф. Сонеты : пер. с итал. / Ф. Петрарка; сост. Н. Томашевский.– Минск: Выш. шк., 1982.– 176 с.
8. Розанов, В.В. Религия и культура : [сборник: в 2 т. / В.В. Розанов ; вступ. ст., сост., подгот. текста и примеч. Е.В. Наранова].– М.: Правда, 1990.– Т. 1.– 635 с.
9. Станкевич, Р.Т. «Любую справу габыць хватка» : [з У. Караткевічам гутарыла Р. Станкевіч]/ Р.Т.Станкевіч // ЛіМ. – 1982. – 3 снеж. – С. 5–7.
10. Стерн, Л. Сентиментальное путешествие по Франции и Италии / Л. Стерн. – М. : Худож. лит.,
11. Танк, М. «Мне пару гіт дало юнацтва...» : выбр. лірыка / М.Танк ; уклад. В. Рагойшы. – Мінск : Маст. літ., 2003. – 479 с.
12. Энгельс, Ф. Диалектика природы // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. Т. 20.